

Kammeradvokaten i 300 år

Af Morten Westrup, Rigsarkivet.

Kammeradvokaturen kan i år fejre sit 300 års jubilæum. Derfor denne lille skitse af dens historie.

I løbet af så mange år har institutionen naturligvis ikke undgået forandringer af såvel form som indhold og opgaver. Alligevel er det muligt at pege på en bemærkelsesværdig kontinuitet. Kammeradvokaten udnævnes i dag gennem Finansministeriet, og i 1684 udnævntes han gennem Rentekammeret, Finansministeriets forfader i lige linie. Han har fra begyndelsen og indtil i dag været den advokat, hvem det var overdraget på statskassens vegne at føre retssager vedr. dennes indtægter og statens materielle interesser i øvrigt; og hans instruktion af 1785, som man kunne bevare uændret indtil 1935, svarede stort set til de ældst bevarede instruktionsudkast og instruktioner fra begyndelsen af det 18. århundrede.

Kammeradvokatens historie tager sin begyndelse lige efter statsomvæltningen i 1660. Den nyetablerede enevælde havde da brug for embedsmænd med advokat- og politifunktioner til at forsvare sig mod samfundets enevældfjendtlige magter, og som bl.a. også skulle sikre, at statsmagtens direkte og indirekte skatter og toldafgifter - med foreskrevet regnskabsafklæggelse - tilgik kongens „Cammer”, som de skulle; at kongens og statens „regaler” og „adkomster” blev respekterede; og at dens interesser blev varetaget i kontraktforhold med et materielt indhold.

Kammeradvokaten var derfor nært beslægtet med andre embedsmænd, hvis opgave det var at være „advokater” for den stærke kongemagt og sørge for, at intet truede enevælden. De andre var generalprokurøren og - under ham - generalfiskalen. Fra begyndelsen - 1660-61 - var det hensigten med disse to embeder, at de netop skulle sikre, at de kongelige skatter blev opkrævet og - især! - blev indbetalt til kongens kammer, samt at regnskab for dem blev aflagt. (Ordet fiskal er afledt af „fiscus”, statskasse i det gamle Rom). Monarkiets svage finansielle stilling efter svenskekrigene måtte naturligvis være en tung klods om benet på det nye styre og gjorde særlige foranstaltninger nødvendige.

Hurtigt fik de to embedsmænd imidlertid en række politiske kontrolfunktioner, som gik langt ud over det „kamerale”; funktioner, som for

fiskalens vedkommende blev lovfæstet i Danske Lov, og som bevirkede, at deres embeder overgik til Danske Kancelli.

At prokurør og fiskal ophørte med at være det kongelige kammers advokater, betød, at de efterlod sig et tomrum. Til at udfylde det opfandt man „kammeradvokaten”.

Problemerne med at få skatter og told indkrævet og indbetalt af opkræverne var mere eller mindre permanente i datidens primitive samfund. Det ses af instrukserne for disse embedsmænd, og det ses allerede i den forordning af 30. dec. 1660, hvorved man gjorde Rentekammeret til domstol i første og sidste instans i sager vedr. de kongelige indtægter m.m. Og det ses af den første omfattende forordning for Rentekammeret som domstol, kammerretten, af 30. juli 1684.

Heri er hverken prokurør eller fiskal nævnt. I stedet for dem var kommet kammeradvokaten; idet han dog kun benævnes „Vores Advokat”.

Denne forordning forudsatte altså en advokat, og en sådan udnævntes den 30. oktober 1684. Til posten havde man udset en Clemens Succow, om hvem der ikke vides ret meget. Det ses dog, at han havde haft et beslægtet embede som „krigsfiscal”, og det fremgår af kammerrettens stævnings- og dombøger, at han straks kom i gang med at føre kammersager. Hans bestalling og instruks er desværre ikke bevaret, men kan ikke have været meget forskellige fra de instrukser, som er bevaret fra begyndelsen af det 18. århundrede. I Rentekammerets ekstraktprotokol fra 1684 ses under 30. oktober kun, at kongen har „Clemendt Zuckows Cammer Advocati Instruction Underskrefet”. Her er ordet „kammeradvokat” for første gang anvendt.

Den næste kammeradvokat var Nikolaj Friesse. Hans bestalling af 3. februar 1700 er den ældst kendte. Under „de deputerede for Finanserne”, de øverstsidende i Rentekammeret, skulle han i alle sager, der vedrørte kongens indtægter og aktiver „Vores gavn og bedste med største flid og iver at fremme og befordre Og al utroskab, skade og fordærv derimod af yderste magt og formue hindre og afværge, ...skulle han og komme udi erfaring, at Os og Vore kongelige forfædre udi regeringen noget af Vores højhed og tilhørende

rettigheder i forrige tider at være fravendt eller til Vores præjuditz at være begaaet skal han sig yderst bemøje og til hjælpe at det kan vorde re-dresseret og forandret, til den ende han saadant hos Os elskelige Vores deputerede ved finanserne skriftligen haver at andrage og give til kende...". Han skulle for sit arbejde lønnes med et fast beløb på „reglementet”, og „desligeste skal han af alle og enhver sager, hvilke han som Cammer Advokat udfører, efter proportion af den nytte som Vi deraf kunne have, en vis præmium”.

Friese synes i begyndelsen at have været meget ivrig. Sit andet embede som „brevkammerskriver” forsømte han ganske og blev i 1708 fri for det. Dagen efter sin afskedigelse derfra havde han udarbejdet udkast til en egentlig instruktion, som dog ikke blev udstedt, men hvis indhold i det store og hele går igen i alle senere instruktioner. Siden blev han tilsyneladende træt og det endte med, at han forsømte sine forpligtelser og fratrådte i 1718.

Med den nye kammeradvokat blev embedet for første gang besat med en advokat fra højesteretssagføreernes kreds, hvad det lige siden har været. Den første var Thomas Pedersen Bredal, som fra 1708 havde været prokurator for Højesteret. Som kammeradvokat gik det dog Bredal ilde. Han måtte forlade embedet i 1726 og blev i 1727 dømt for gældsforhold til den kongelige kasse, som han havde bragt sig i.

Med tiden har kammeradvokaturen på afgørende måde ændret karakter.

I 1771 afskaffede Struensee Kammeretten og lod det ved reskript af 15. juni 1771 bestemme, at kammersagerne fra da af skulle føres for Hof- og Stadsretten. Efter hans fald blev denne reform justeret således, at sagerne skulle føres for de almindelige underretter med appel til Højesteret. At kammeradvokatens procedure ikke var begrænset til at finde sted for Kammeretten måtte i længden medføre, at han fik et bredere sagreper-toire. I slutningen af det 18. århundrede fik han også postvæsenets og statsgældsvæsenets sager at føre, og samtidig påbegyndtes også den res-ponderende virksomhed, som siden har været en så væsentlig del af kammeradvokatens arbejde.

Med tiden skiftede embedet gradvist karakter fra at være en politi- og anklagemyndighed på et begrænset område til at være et embede, som ydede staten bistand på hele det civilretlige om-råde.

Dette var også grunden til, at kammeradvoka-ten overlevede forfatningsforandring og admini-strationsreform i 1848-49. Folkestyret havde

ikke brug for generalprokurøren og generalfiska-len, som man mere end andre måtte betragte som enevældens embedsmænd.

Man mente først heller ikke at have brug for kammeradvokaten, hvis embede man også ville af med. Men folkestyret havde såvel som ene-vælden brug for nogle fastere former, hvorunder kammeradvokatens traditionelle og nye sager kunne domstolbehandles og havde tillige brug for den almindelige juridiske bistand, som han allerede da ydede, og som man ikke kunne hente hos generalprokurøren, når dette embede ikke mere ville være besat.

Embedet beholdt man altså, men det blev fra 1854 kun besat ved konstitution. Om man over-hovedet kunne kalde det et „embede” er dog tvivlsomt. Lige fra 1700 havde det - og har det - været honoreret med et fast vederlag på enevæl-dens reglementer og folkestyrets finanslove og derudover med honorarer for de førte sager.

I 1935 ønskede man „embedet” helt nedlagt, men kammeradvokatordningen bevaret. Man mente på den ene side, at en praktiserende ad-vokat ville have bedre forudsætninger end en embedsmand for at kunne føre statens sager for domstolene, yde staten bistand vedr. processuelle spørgsmål og i juridiske sager, som kunne for-ventes indbragt for domstolene. På den anden side mente man dog, at en fast kammeradvokat-ordning ville indebære opsamling af viden i for-bindelse med den responderende virksomhed og desuden et særligt kendskab til statsadministrati-onen, som i forbindelse med adgangen til alminde-lig advokatvirksomhed ville gøre kammeradvoka-ten særligt egnet til at føre statens sager.

Med virkning fra 1. september 1935 blev den ny kammeradvokat udnævnt ved kgl. resolution gennem Finansministeriet, og med ham blev der indgået en aftale, hvis indhold er gentaget ved de senere udnævnelser.

Kammeradvokatordningen varetager en meget omfattende del af Statens advokatbistand. Af store sagsområder er dog DSB og inkassatorordningen ikke overdraget ham.

Og så meget „kameralt” ved institutionen er der tilbage, at Ministeriet for Skatter og Afgifter tegner sig for langt det største antal sager.

